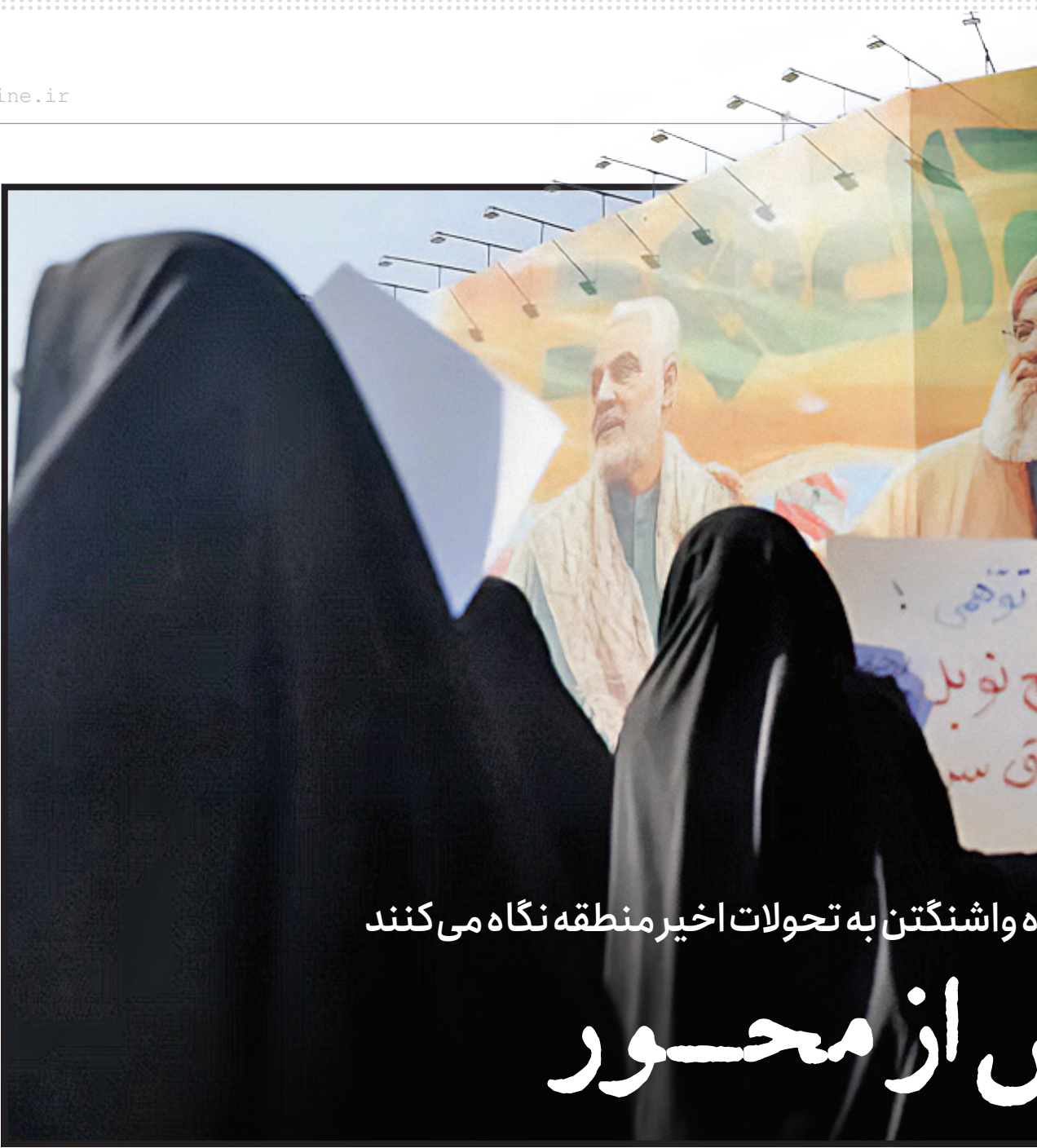

ه‌واشنگتن به تحولات اخیر منطقه نگاه می‌کنند

س از محسور

سنی حماس و جهاد اسلامی فلسطین علیه اسرائیل داشتند، به نبرد کلی محور مقاومت متصل شود. ایران که از این موفقیت‌ها روحیه و قدرت گرفته بود، از این محور مقاومت استفاده کرد تا قدرت خود را در سراسر مدیترانه و دریای سرخ اعمال کند و پدیده موسوم به «حلقه آتش» را دور اسرائیل شکل داد.

انباشت مشکلات

اما شکست قاطع داعش در سال ۲۰۱۹، به شکلی عجیب شرایط افول محور مقاومت را نیز فراهم کرد. بسیج جوانان مسلمان شیعه در گروه‌های شبه‌نظامی ضدداعش کاهشی شدید یافت. آیت‌الله‌سیستانی، علناًبین خود و کارزارهای محور مقاومت فاصله ایجاد کرد و خشونت‌های شبه‌نظامی را محکوم کرد، با این استدلال که ماندگاری قدرت شیعه در عراق، بسته به توانایی اش در ایجاد نفوذ در حکومت و سیاست است.

شبه‌نظامیان شیعه، کنترل قلمروهایی گسترده در عراق را در طول کارزار ضدداعش به دست گرفته بودند، در شهرهای متعدد و نیز در بخش‌هایی از بغداد، از گستره کنترل ارتش و پلیس عراق، فراتر رفته بودند و قدرت اقتصادی قابل توجهی، مستقل از دولت مرکزی به دست آورده بودند؛ اما وقتی مشغول اعمال قدرت شدند، اعتبارشان به عنوان ناجی شیعه و ضامن ثبات در عراق آسیب دید. در سال ۲۰۲۰، حمله هوایی ایالات متحده، هم‌ژنرال سلیمانی و هم ایومهدی المهندس را هدف گرفت و ضربه‌ای دیگر به محور مقاومت وارد کرد. در سال ۲۰۲۱، احزاب عراقی نزدیک به ایران و شبه‌نظامیان مورد حمایت ایران، تنها ۱۷ کرسی در پارلمان به دست آوردند که نسبت به ۴۸ کرسی در سال ۲۰۱۸، کاهش یافته بود.

حمله حماس به اسرائیل در ۷ اکتبر ۲۰۲۳، در ابتدا نمایشی سه‌مگین از قدرت محور مقاومت به نظر آمد؛ اما به سرعت موجب شد ضرباتی به این محور وارد شود. نیروهای شیعه در سراسر منطقه تلاش کردند در حمایت از حماس بسیج شوند؛ اما در نوامبر ۲۰۲۴، اسرائیل با تبدیل ابزارهای ارتباطی حزب‌الله به بمب، تخریب گسترده‌ای در این گروه به بار آورد، با ۴۲ قربانی و قطع عضو هزاران نفر از مقامات و سربازان این گروه. اسرائیل ده‌ها نفر از فرماندهان این گروه و نیز رهبر کاریزماتیکش، سیدحسن نصرالله را هم در حمله‌ای هوایی ترور کرد. یک ماه بعد از آن، در سوریه، دولت اسد در مقابل ارتشی از جهادی‌های تحریرالشام با حمایت ترکیه، فروپاشید.

وقتی اسرائیل و ایالات متحده حمله نظامی و سخت‌شان علیه ایران را در ماه ژوئن آغاز کردند، گروه‌های شیعه متحد ایران در منطقه به کمک تهران نرفتند. مقامات ایران که مجبور شدند توجیه‌شان را به داخل معطوف کنند، سودی در این ندیدند که از وری مرزها در خواست کمک کنند و به جای آن، از مردم ایران خواستند از میهن‌شان دفاع کنند. به همین شکل، متحدان شیعه در عراق و لبنان هم از ادبیاتی که بر هویت مذهبی فراملی تکیه داشت، روی گرداندند و به شکلی کامل تر به ملی گرایی‌های به سبک خودشان روی آوردند.

حالا به نظر می‌رسد ایران به جای اینکه به متحدان منطقه‌ای اش فرمان دهد، در حال پیروی از روش آن هاست. حالا

محور مقاومت بیشتر شبیه فدراسیونی از گروه‌های هم‌نظر شده که اهداف مشترکی دارند ولی خودمختار عمل می‌کنند. در عراق، ایران گروه‌های مورد حمایتش را تشویق می‌کند که لباس‌های نظامی‌شان را با کتوشلوار عوض کنند و به فرایند سیاسی بپیوندند. در لبنان، ممکن است حزب‌الله تحت فشار اسرائیل و ایالات متحده خلع سلاح را بپذیرد تا از جنگ با اسرائیل و نیز جنگ داخلی با دیگر گروه‌های لبنانی بپرهیزد. تغییرات درون خود ایران نیز، نشان‌دهنده حرکت به سمت نوعی ملی گرایی و تساهل در محدودیت‌های مذهبی است.

ایران به تدریج به گذار قدرت در رأس نزدیک می‌شود. آیت‌الله سیستانی ۹۵ سال دارد و بیمار است. نجف و قم مدت‌ها کرسی‌های رقیب برای آموزش مذهبی شیعه بوده‌اند، اما در طول دهه‌هایی که ایران بر تقویت قدرت نظامی و سیاسی متمرکز بود، نجف بیشتر از قم یا تهران نمود مرجعیت مذهبی شیعه بود. انتظار می‌رود که جانشین سیستانی در عراق شیعیان را در مسائل مذهبی هدایت خواهد کرد.

اسرائیل می‌خواهد با برانگیختن شکاف‌های بیشتر در میان شیعیان، شبکه منطقه‌ای ایران را از هم بگسلد. شیوه تفکر اسرائیل این است که اگر دولت‌های ضعیف و در عین حال انعطاف‌پذیری که مردم اقلیت خود، به‌خصوص شیعیان را آزار می‌دهند یا تهدید می‌کنند، در لبنان و سوریه قدرت را به دست گیرند، انرژی شیعیان، به‌جای مبارزه با اسرائیل صرف نبردهای داخلی برای قلمرو و نفوذ می‌شود. اسرائیل در منطقه اشغالی‌اش در جنوب لبنان، مکرراً به اهداف شیعیان حمله می‌کند. علاوه بر سربازان حزب‌الله ده‌ها غیرنظامی‌را هم کشته است. تلاش‌هایش برای جلوگیری از اعمال قدرت دمشق بر سوریه نیز اقلیت‌های این کشور را در مسیر بر خودر با دولت مرکزی شان قرار داده است.

خطرات پنهان

با این حال، افول قدرت نظامی شیعه در سراسر خاور میانه به این معنی نیست که هویت مذهبی شیعه و این احساس که بخشی از یک جامعه مذهبی فراملی هستند، ضعیف شده باشد. به‌رغم شکست‌های سیاسی و نظامی، تعداد شیعیانی که به زیارت اماکن مقدس عراق می‌روند، سال به‌سال افزایش می‌یابد. در ماه اگوست، بزرگداشت شهادت امام سوم شیعیان، جمعیتی از زائران را که ۲۱ میلیون نفر تخمین زده شده، به شهر عراقی کربلا کشاند. در شرایطی که ایران ضعیف شده و فشار بر شبه‌نظامیان شیعه برای خلع سلاح افزایش می‌یابد، شیعیان نگران آینده‌ای از به‌حاشیه‌رانده شدن و خشونت هستند. سوریه که مهره مرکزی این محور بود، حالا توسط کهنه‌سربازان داعش و دیگر گروه‌های شبه‌نظامی سنی اداره می‌شود که در طول جنگ داخلی سوریه علیه حزب‌الله جنگیده بودند. رژیم جدید در دمشق حالا حمایت قدرت‌های اصلی سنی در منطقه را با خود دارد، یعنی ترکیه و عربستان سعودی. این رژیم به دنبال شکل‌دهی به توافقی با اسرائیل نیز هست. در همین حال، شیعیان در لبنان و عراق نگران هستند که دمشق از سنی‌ها در کشورشان حمایت کند و تعادل قدرت را به ضررشان تغییر دهد.

این شیعیان که احساس تهدید و محاصره می‌کنند، ممکن

آیت‌الله‌سیستانی
۹۵ سال دارد و بیمار
است. نجف و قم
مدت‌ها کرسی‌های
رقیب برای آموزش
مذهبی شیعه بوده‌اند.
اما در طول دهه‌هایی
که ایران بر تقویت
قدرت نظامی و
سیاسی متمرکز بود.
نجف بیشتر از قم یا
تهران نمود مرجعیت
مذهبی شیعه بود.
انتظار می‌رود که
جانشین سیستانی در
عراق شیعیان را در
مسائل مذهبی هدایت
خواهد کرد. اسرائیل
می‌خواهد با برانگیختن
شکاف‌های بیشتر در
میان شیعیان، شبکه
منطقه‌ای ایران را از
هم بگسلد

است حتی قاطعانه‌تر به سراغ هویت جمعی خود بروند. اقلیت‌های دروزی و علوی سوریه همین حالا هم مقاومت در مقابل حاکمیت دمشق را آغاز کرده‌اند. برای پیشگیری از جنگ‌های داخلی تازه، فروپاشی دولت‌ها و ظهور دوباره افراط‌گرایی، تلاش‌های دولت‌سازی در لبنان و سوریه باید بر تضمین حقوق برابر برای همه جوامع متمرکز باشند. اگر بیروت و دمشق اقلیت‌ها را نادیده بگیرند، شیعیان به‌حاشیه‌رانده شده دوباره برای دریافت حمایت به ایران روی می‌آورند. اگر درگیری راه بیفتد، کمک ایرانی‌ها در آموزش، تسلیح و تأمین مالی به‌دنبالش خواهد آمد.

در عراق، جایی که فرایند ظریف تشکیل دولت و مذاکرات درون‌شیعیی ادامه دارد، رهبران میانه‌رو شیعه را باید تشویق کرد. سیاست‌های اخیر ایالات متحده، فشار سنگینی بر دولت عراق آورده تا از ایران فاصله بگیرد، واشنگتن باید از این پرهیز کند که عراق را مجبور به چنین انتخاب دشواری کند. چنین کاری ممکن است جایگاه هبران میانه‌رو شیعه را تضعیف کند و تلاش‌هایشان برای کاهش نفوذ شبه‌نظامیان سابق و سیاستمداران فعلی و نیز محافظت و جدانگه‌داشتن عراق از درگیری بین ایران و اسرائیل را خنثی کند.

در سراسر منطقه، پرهیز از بازگشت به خشونت، بسته به تضمین این موضوع دارد که شیعیان در کشورهای خودشان، آینده‌ای سیاسی برای خود ببینند، نقشی ملی داشته باشند و نیز فرصت‌هایی اقتصادی به‌دست آورند. مثلاً در لبنان، صرفاً خلع سلاح و برچیدن حزب‌الله ثبات نخواهد آورد. این سازمان، دهه‌ها نقش دولت را برای جامعه شیعه داشته است. به آن‌ها امنیت، شغل و خدمات اجتماعی داده. حالا که نقش این گروه کم‌رنگ شده، باید راه‌های دیگری برای نقش‌آفرینی در سیاست و اقتصاد کشور به شیعیان ارائه شود.

دولت‌های لبنان، سوریه و عراق، با کمک ایالات متحده و همسایگان عرب، باید به شیعیان مشاغل طبقه متوسطی در بخش خصوصی ارائه کنند، تا انکایشان به استخدام در بخش دولتی که شبه‌نظامیان کنترلش می‌کنند، کاهش یابد. بدون راهی برای مشارکت اقتصادی، ممکن است جوانان دوباره به سمت نظامی‌گری کشیده شوند.

عربستان سعودی و دیگر دولت‌های خلیج‌فارس در حال سرمایه‌گذاری هستند تا مشوق ظهور دولت‌های قوی و مرکزی در لبنان و سوریه باشند؛ دولت‌هایی که بتوانند در مقابل نفوذ ایران مقاومت کنند. این‌ها در حالی که مشغول این سرمایه‌گذاری هستند، نباید اجازه دهند این تلاش‌ها با فرایند عادی‌سازی روابط با ایران تداخل پیدا کنند. عادی‌سازی روابط کمک کرده در حالی که بقیه نقاط خاور میانه درگیر جنگ می‌شد، خلیج فارس باثبات بماند. برای تضمین ادامه این ثبات، دولت‌های عرب باید برنامه‌های دولت‌سازی را فعلاً نه‌تر با چشم‌اندازی اقتصادی همراه کنند که آینده‌ای هم برای مناطق شیعه در لبنان و عراق ارائه کند. عربستان سعودی و امارات متحده عربی باید تضمین کنند که آتش‌بس کنونی‌شان با حوثی‌ها برقرار می‌ماند و پیشرفت دیپلماتیک به سمت پایان همیشگی جنگ داخلی یمن، ادامه می‌یابد. آن‌ها باید این هنجیت را انکار بگذارند که شیعیان در سراسر منطقه دست‌نشانده ایران هستند و با آن‌ها مثل شهروندانی برابر رفتار کنند.

بازسازی نیاز به آشتی دارد

اگر ایالات متحده به سهم خود می‌خواهد به درگیری در خاور میانه پایان دهد و شاهد شکوفایی عراقی مستقل باشد باید گروه‌های شیعه را هم درون نظم ملی و منطقه‌ای که تصور می‌کند ادغام کند. در لبنان، این یعنی همراه کردن تلاش‌ها برای خلع سلاح حزب‌الله با برنامه‌ای مشخص جهت بازسازی مناطق شیعه و ارائه حقوق مدنی و سیاسی شیعیان. ایالات متحده باید هر کار می‌تواند بکند تا از آتش‌بس بین حزب‌الله و اسرائیل حفاظت کند. شیعیان لبنان قطعاً در مقابل تهاجم و اشغال اسرائیل مقاومت خواهند کرد، چنان که بین سال‌های ۱۹۸۲ و ۲۰۰۰ کردند.

واشنگتن باید از تلاش‌های دولت‌های عرب برای عادی‌سازی روابط با ایران حمایت کند و این یعنی گفت‌وگوی مستقیم با تهران. برخلاف آنچه ظاهراً دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده تصور می‌کند، ایران بعد از جنگ ۱۲ روزه در ماه ژوئن، احساس شکست خوردگی نمی‌کند. تهران بر این باور است، موشک‌هایی که به اسرائیل شلیک کرد، به اندازه کافی آسیب زدند تا هم اسرائیل و هم ایالات متحده، پیش از فکر کردن به دور دیگری از نبرد، بیشتر تأمل کنند. تا الان هم دیگر واضح شده است که این حملات، ظرفیت‌ها و برنامه‌های هسته‌ای ایران را کاملاً نابود نکرده‌اند.

ثبات منطقه‌ای بستگی به این دارد که ایران با جهان عرب وارد تعامل دیپلماتیک و اقتصادی شود، اما دولت‌های عرب نسبت به این موضوع، احتیاط و تردید دارند که به تهران، نقش منطقه‌ای بزرگتری بدهند. هرگونه احیای روابط دیپلماتیک با بحرین یا گسترش روابط اقتصادی با دیگر دولت‌های خلیج فارس مشروط به پیشرفت ایران در گفت‌وگوهای هسته‌ای است. در نتیجه، بهتر است واشنگتن دوباره توجه خود را معطوف به مذاکره برای توافق هسته‌ای با تهران کند، هر چه زودتر بهتر.

چندپاره نگه‌داشتن شامات، برای خاور میانه ثبات به همراه نخواهد آورد. جوامع شیعه که زمانی زیربنای محور مقاومت بودند، باید درون زندگی سیاسی و اجتماعی منطقه گنجانده شوند. ایران هم باید ببیند که می‌تواند از تعامل دیپلماتیک و اقتصادی سود بیشتری حاصل کند یا خیر. گروه‌های شیعه تضعیف شده‌اند اما تلاش برای خاموش نگه‌داشتن آن‌ها با مستثنی کردن‌شان از سیاست، فقط باعث می‌شود آن‌ها برای بازسازی شبکه نظامی مهیاتر شوند.

ترجمه:روح‌النخعی

سیاستمداران

جزایر سه‌گانه
قلمرو سرزمینی ایران هستند

اسماعیل بقایی، سخنگوی وزارت امور خارجه با اظهار تأسف از اصرار امارات بر بهره‌برداری سوء از حضور هر هیئت دیپلماتیک در این کشور جهت طرح ادعای ارضی علیه ایران، ادعای بی‌اساس و نادرست در مورد جزایر ایرانی ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک را رد و تکرار آن در بیانیه پایانی سفر وزیر امور خارجه چین به امارات را محکوم کرد. بقایی تأکید کرد: «جزایر ایرانی ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک بخش‌های جدایی‌ناپذیر از قلمرو سرزمینی ایران هستند و هرگونه ادعای ارضی نسبت به آنها آشکارا با اصل احترام به تمامیت سرزمینی کشورها و حسن همجواری مغایر است.» وانگ یی، وزیر امور خارجه چین و عضو دفتر سیاسی کمیته مرکزی حزب کمونیست، در چار چوب سفرهای منطقه‌ای خود در امارات متحده عربی حاضر شد و با مقامات این کشور دیدار و گفت‌وگو کرد. در بیانیه پایانی این دیدارها امارات بار دیگر ادعاهای خود درباره جزایر سه‌گانه ایرانی را تکرار کرده است.

دیدار عراقچی با لوکاشنکو

وزیر امور خارجه با رئیس‌جمهور بلاروس دیدار و گفت‌وگو کرد. سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه که شامگاه یکشنبه تهران را به مقصد مینسک پایتخت بلاروس ترک کرد و در دامداد روز جاری وارد این کشور شد، با الکساندر لوکاشنکو، رئیس‌جمهور بلاروس دیدار و گفت‌وگو کرد. وزیر امور خارجه پیش از این دیدار، با حضور در محل یادمان پیروزی در مینسک با اهدای تاج گل به کشته‌شدگان جنگ جهانی دوم ادای احترام کرد. عراقچی در این سفر همچنین با ماکسیم ریژنکوف، وزیر امور خارجه بلاروس دیدار و گفت‌وگو و نشست خبری مشترکی با وی برگزار کرد. ریژنکوف در این نشست خبری مشترک گفت: «گفت‌وگوی ما در فضایی بسیار گرم و مبتنی بر اعتماد، دقیقاً همان‌طور که باید بین دوستان خوب و شرکای قابل اعتماد باشد، انجام شد.» وی ادامه داد: «ما سطح بالای روابط بین بلاروس و ایران را که بر اساس احترام به اصول حق حاکمیت، صلح و چندقطبی بودن بنا شده است، مورد تأکید قرار دادیم.» ریژنکوف تأکید کرد: «مینسک و تهران با موفقیت در عرصه‌های بین‌المللی همکاری می‌کنند.» وی گفت: «ایران و بلاروس، به‌عنوان کشورهای تحت فشار تحریم‌ها، استفاده از محدودیت‌های اقتصادی را که با اصول حقوق بین‌الملل مغایرت دارد، به مردم عادی آسیب می‌رساند و باعث تشدید تنش‌های می‌شود، محکوم می‌کنند.»

نشست بارزانی با سفیر ایران

نیچیروان ادریس بارزانی، رئیس اقلیم کردستان عراق، در شهر اربیل از محمدکاظم آل صادق، سفیر ایران در کشور عراق و هیئت همراه، استقبال کرد. در این دیدار طرفین بر تقویت هر چه بیشتر و گسترش روابط اقلیم کردستان و ایران بر اساس حسن همجواری و منافع مشترک تأکید کردند. وضعیت منطقه به طور کلی، اهمیت حفظ آرامش، برقراری ثبات نیز از موضوعات این نشست دیپلماتیک بودند. فوزی هریری، رئیس دیوان ریاست اقلیم کردستان، عبدالله آکره‌یی، نماینده بارزانی در تهران، شاکر حسین، مسئول روابط اقلیم کردستان با ایران و فرامرز اسدی، سرکنسول ایران در اربیل نیز در این نشست حضور داشتند.